

Koalitionen och parlamentarismen

De förutsättningar som ledde till regeringskoalitionen 1951 har till större delen försvunnit, och koalitionsregeringen har starkt försvagats. De prishöjningar och de stödåtgärder som motiverade bondeförbundets inträde i regeringen har genomförts; några liknande aktioner kan med tanke på de långtidsuppställningar som träffats inte gärna komma i fråga. Någon enighet mellan de båda koalitionspartierna i de frågor som nu närmast står på dagordningen finns inte. Koalitionen har röstmässigt starkt försvagats genom de förluster de båda partierna lidit vid 1952 och 1956 års val.

Andock stannar enligt all sannolikhet — efter förhandling om bondeförbundets krav — koalitionsregeringen kvar. Detta kvarstannande har redan på förhand mötts av stark kritik, både från oppositionellt håll och inom bondeförbundet. Till stor del är emellertid denna kritik från parlamentarisk synpunkt helt ogrundad. Det är visserligen sant att själva maktinnehavet numera är den enda egentliga grundvalen för en samverkan, men det räcker. Parlamentariskt är den sittande regeringen helt i sin ordning.

Det har sagts att den sittande regeringen borde avgå därför att koalitionspartierna förlorat vid valen. Naturligtvis kan inte detta i och för sig vara ett hållbart skäl för att kräva regeringens avgång. Det avgörande är inte att regeringspartierna gått tillbaka, utan att de fortfarande äger majoritet. En regering av de båda oppositionspartierna skulle tydligen vara svagare än den nu sittande regeringen; att begära att partier skall få regeringsmakten därför att de går framåt oberoende av om de äger tillräckligt underlag för en regeringsbildning eller inte är så pass huvudlöst att

knappast förtjänar att kritiseras.

Det har också sagts att ett regeringsskifte vore nödvändigt därför att de borgerliga partierna efter valen kommer att ha flera röster i kamrarna än socialdemokratin; de tre borgerliga partierna har från årsskiftet 188 platser i representationen mot socialdemokratin 184. Men detta argument är ohållbart av den enkla grunden att någon klar skiljelinje för närvarande inte går mellan socialdemokrati och borgerlighet; det visas ju enklast av att bondeförbundet önskar samverka med socialdemokratin. Att en sådan klar skiljelinje inte finns är för övrigt glädjande; detta förhållande klargör att partierna kommit varandra närmare och att socialdemokratin åtminstone på kortare sikt frångått sina socialiseringsidéer. I själva verket hade det inte varit parlamentariskt stötande ens om socialdemokratin ensam stannat i regeringen. I de få fall då borgerliga kunde väntas stå mot socialdemokrater kunde partiet sannolikt räkna med understöd från kommunistiskt håll, och detta skulle innebära 193 röster mot de borgerligas 188. I detta sammanhang har också påståtts att man inte bör räkna med första kammaren. Vi anser också att första kammaren bör avskaffas så snart som möjligt, men så länge den finns går det inte att låtsas som om den vore obefintlig; de gemensamma voteringarna är ett faktum som inte skaffas ur världen genom rop på en reform, utan först genom att denna reform blir genomförd.

Det har vidare sagts att valrörelsen klarlagt bestämda meningsskiljaktigheter mellan de båda koalitionspartierna, exempelvis i skatte-, pensions- och skogsfrågorna, och att sålunda de båda partierna, om de för framtiden skall samarbeta, måste avstå från förverkligandet av sina egna krav. Detta är alldeles riktigt, men inte alls avgörande för frågan om regeringsbildningen. Koalitionspartierna får kompromissa i framtiden liksom de hittills gjort. I och för sig behöver detta inte

bli svårare; trots bondeförbundets stora förluster har partiets saluvärde snarast stegrats genom att dess röster nu är mera behövliga för socialdemokratin än förut. Då koalitionen bildades var det ett slags lyx från socialdemokratin sida att köpa bondeförbundets stöd; nu har denna lyx blivit nära nog en nödvändighet, eftersom bondeförbundet kan tillhandahålla det behövliga antalet marginalröster. För övrigt är själva tanken att motsättningar i vissa viktiga frågor skulle göra en koalition omöjlig inte hållbar. Med alldeles samma motivering skulle det kunna påstås att inga koalitioner för närvarande är rimliga; högern och folkpartiet exempelvis har i centrala frågor olika riktlinjer, och de som klagat över alliansen mellan bondeförbundet och socialdemokrati borde därför också förklara en allians mellan liberaler och konservativa — för att inte tala om en allmän borgerlig samling — utesluten.

De nu kritiserade, ofta högst förvirrade uttalandena i regeringsfrågan är emellertid symptom på en kris i det parlamentariska systemet. Denna kris kan, såsom vi många gånger tidigare framhållit, knappast mildras annat än genom övergång till en demokratisk samregering som en i princip permanent metod för det samarbete som redan nu äger rum och i än högre grad bör äga rum mellan partierna. Att ha en regering som stöds av femtio procent eller femtifem procent eller sextio procent av väljarna innebär med hänsyn till regeringsmaktens ofrånkomliga utvidgning att stora och viktiga opinioner inom folket inte i tillräcklig grad får sina åsikter och intressen företrädda. Nu kompromissas mellan bondeförbundet och socialdemokrati så långt möjligt på de andra partiernas bekostnad; riktigare vore kompromisser mellan alla de demokratiska partierna.

Regeringskoalitionen förluster vid årets val är ägnade att förbereda denna utveckling. Utan tvivel blir det nödvändigt för de båda regerande partierna att ta större hänsyn till oppositionen; ofta lär kompromisser i utskotten i stället för i regeringen bli ofrånkomliga om koalitionen inte inom kort tid upplöses. Då koalitionen regerat sönder sig, vare sig genom att parterna blir alltför oense eller alltför försvagade, bör tiden vara kommen för en realistisk omprövning av regeringsystemet.